

KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ

COĞRAFYA BÖLÜMÜ

ŞEHİR COĞRAFYASI

DERS SUNUMU

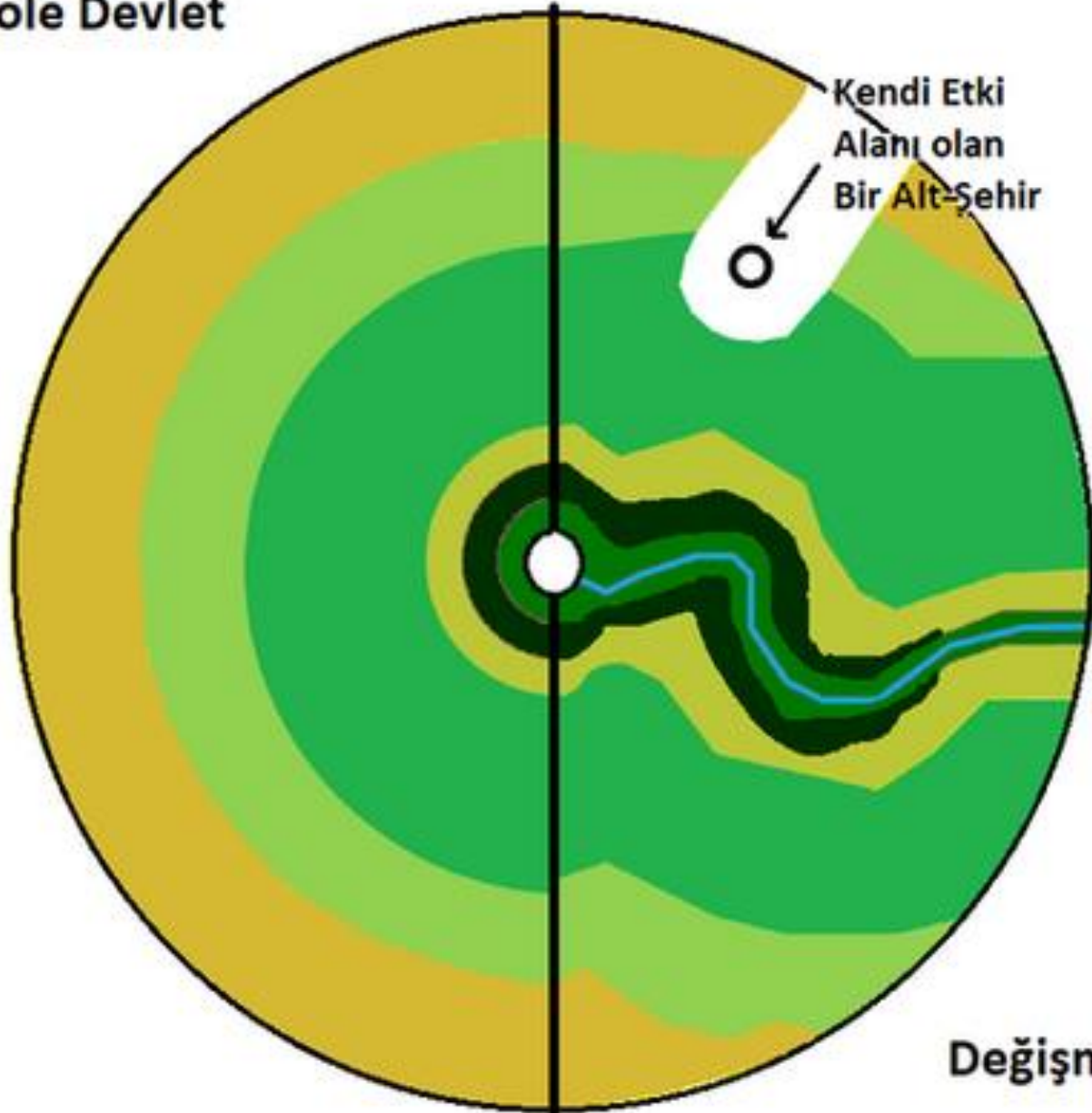
DR. ZUHAL DİLER

Von Thünen Modeli

- 1826'da ortaya atılan bu model Neoklasik lokasyon teorisinin kökenini oluşturur. Lokasyon teorisinin kurucusu olan Alman Von Thünen'in ortaya koyduğu bu model/teori" dünyanın ilk coğrafi teorisi/modelidir .
- Von Thünen'in çalışması, tarımsal üretim/çitçilik için en uygun lokasyonun nerede bulunduğu sorusunun cevabını aramaktaydı.
- Thünen, merkezi bir şehrin etrafında gelişen tarımsal arazi kullanımının özelliklerini, coğrafi mesafe, ulaşım maliyetleri ve arazi fiyatlarını göz önüne alarak açıklamaya çalışmıştır.
- Thünen analizinin sonucunda tarımsal üretimin ve arazi kullanımının mekansal düzeninin merkezi bir şehirden (yani piyasadan) çevreye doğru bir dizi dairesel halkalar şeklinde gelişme gösterdiğini ortaya koymuştur.
- Piyasa merkezinden/şehirden uzaklık arttıkça arazinin değeri azalmaktadır.
- Arazi değeri ve arazi kullanımı, üretim maliyeti, ulaşım maliyeti ve tarımsal ürünlerin fiyatındaki değişliğe bağlı olarak değişmektedir.

İzole Devlet

Kendi Etki Alanı olan Bir Alt-Şehir

- Merkez Şehir
- Ulaşım Uygun Akarsu
- Bostan ve Mandıralar
- Kereste
- Nadassız Tarım
- Otlak ve Nadaslı Tarım
- Üçlü Rotasyon
- Hayvancılık

Değişmiş Koşullar

Von Thünen Modeli

- Von Thünen taşıma harcamalarının üretimde büyük bir engel oluşturduğunu görerek, pazar kentinden uzaklaştıkça hangi ürünlerin yetiştirilmesinin daha ekonomik olacağını saptayama çalışmıştır.
- Analiz, taşıma harcamalarının son derece yüksek, yerleşme ve pazar (merkezi alan) olanaklarının doğal şartlara büyük ölçüde bağlı olduğu, ulaşım aktivitelerinin henüz gelişmediği bir dönemde yapılmıştır.
- Thünen, teorisini kendi çiftliğindeki çalışmalardan edindiği deneyim ve hesapların ışığı altında geliştirmiştir. Teori çeşitli soyutlamalara dayanmaktadır.
- Thünen'in çalışması daha sonra hem «tarımsal lokasyon teorisi»nin (Dunn, 1954; Kellerman, 1989) hem de kentin içindeki arazi kullanımının ve değerinin farklılaşmasını esas alan «modern şehirsal lokasyon teorisinin» (Alonso, 1964) temellerini oluşturmuştur.
- Alonso (1964a), Von Thünen'in «tarımsal lokasyon modelini» modern şehirlere uyarlayarak kent içinde firmaların ve hanehalklarının/bireylerin lokasyon tercihini açıklayan yeni bir «kentiçi lokasyon teorisi» geliştirmiştir. Özetle, Thünen modeli, klasik rant kuramlarından farklı olarak, rant teorisini mekansal olarak ele alan ilk «rant kuramı»dır

Von Thünen Modeli

- Ele alınan bölgenin dünyanın kalan kısmından izole olduğu varsayılmıştır. Bu yüzden Thünen kuramının adı «izole devlet»tir.
- Çiftçiler maksimum kazanç hedefleyen ve eşit bilgi birikimine sahip bir “homoeconomicus-ekonomik insan” olarak düşünülmüştür.
- Bölgede büyük bir şehirsiz pazarın (merkezi alan) egemen olduğu varsayılmıştı. [?] Tüm çiftçilerin herhangi bir ürünü aynı fiyattan sattığı varsayılmıştır. [?] Bu alanın geniş, düz ve aynı verimlilikte toprak ve iklim koşullarına sahip olduğu varsayılmıştır .
- Ulaşımın tüm yönlerde doğru aynı kolaylıkta olduğu varsayılmıştır.
- Ulaşım maliyeti direkt olarak mesafeyle ilişkilendirilmiştir.
- At ve at arabası ile taşımacılık şeklinde, sadece bir ulaşım biçimi mevcuttur.

Von Thünen Modeli

- Thünen modeline göre tarımsal üretim bölgesindeki farklılaşmanın ana ögesi, merkezi alana (pazara/şehre) olan uzaklıktır.
- Pazardan itibaren üretim bölgeleri, taşıma harcamalarıyla orantılı olarak, birbirini izlemektedir.
- Ulaşım açısından homojen bir alanda taşıma harcamaları her yöne doğru aynı olduğu için, farklı ürünlerin üretim alanı birbirinden çember bölgeler şeklinde ayrılmaktadır.
- Pazar kentine daha yakın olan çember bölgeler, kent merkezine yakınlıkları nedeniyle “lokasyon (mevki) rantı” elde etmektedirler.

a) Basit model

b) İki değişikliğe uğramış model

- 1 Sebzeçilik ve mandıracılık
- 2 Ormancılık
- 3 6 yıllık rotasyon (yoğun tarım rotasyonu)
- 4 7 yıllık rotasyon (otlak ve nadaslı tarım)
- 5 Üçlü tarla sistemi (ürün rotasyonu)
- Otlak hayvancılığı

3-5 numaralarda önemli bir pazar ürünü olan çavdarlı rotasyon sistemi uygulanırdı. Çavdar tarımının yoğunluğu ve üretim miktarı pazardan uzaklaştıkça azalırdı.

0 250 km

Thünen, geliştirmiş olduğu modelinde, pazara uzaklığı esas alarak ve diğer şartları eşit varsayarak iç içe daireler şeklinde birbirini çevreleyen altı arazi kullanım tipi belirlemiştir:

- ❑ **Birinci zon:** Sebze yetiştiriciliği ve mandıracılık
- ❑ **İkinci zon:** Ormancılık
- ❑ **Üçüncü zon:** Rotasyonlu entansif tarım (6 yıllık rotasyon Çavdar-patates-yonca-çavdar-arpa-fiğ)
- ❑ **Dördüncü zon:** Nadas ve otlakların da rotasyona dahil edildiği daha az entansif tarım (7 yıllık rotasyon çayır-çavdar-çayır-arpa-çayır-yulaf-nadas)
- ❑ **Beşinci zon:** Üçlü tarım sistemi temelli (çayır, çavdar ve nadas) ekstansif tarım.
- ❑ **Altıncı zon:** Otlak hayvancılığı ve çiftçi tüketimi için çavdar ekimi.

Merkezi Yerler Teorisi(Christaller Modeli)

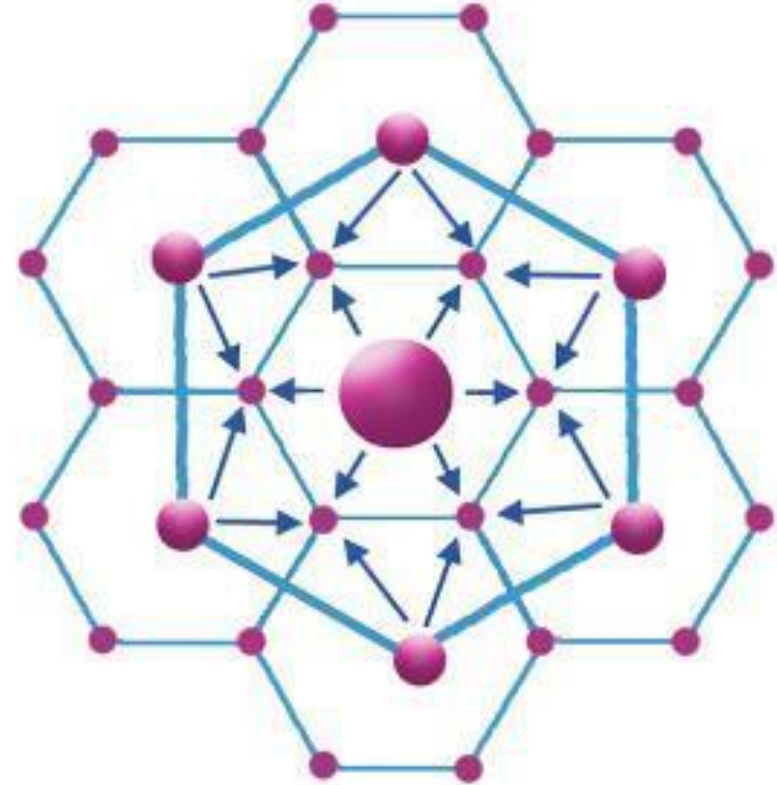
- Mal ve hizmetlerin yüksek veya düşük sıralı olmasını ve eşik nüfusu dikkate alarak şehir merkezlerinin, en uygun yayılma alanını sağlayan altıgen biçiminde bir yerleşim alanının merkezinde kurulması gerektiğini ileri süren ve Walter Christaller tarafından 1933 yılında Güney Almanya'da yer alan yerleşmelere yönelik gözlemler sonucu kademelenme ile ilgili ilk teoriyi oluşturan kuramdır.

Merkezi Yerler Teorisi(Christaller Modeli)

- Christaller ve Lösch Yerleşim Teorisine farklı bir bakış getirmiş, temel olarak şehirsel yerleşimi analiz etmişlerdir. Christaller (1966)'e göre Merkezî Yerler Teorisi, Von Thünen'in tarımsal üretim ve Weber'in sanayilerin yerleşimim ele alan teorilerinin yanında şehirsel ticari faaliyetlerin ve kuramların yerleşim teorisi olarak düşünülebilir.
- Başka bir deyişle Christaller'in geliştirdiği teorinin ayırt edici özelliği, piyasaya yönelik fonksiyonlara odaklanmış olmasıdır. Dolayısıyla enerji kaynakları hammaddeler,sanayi girdileri ve işgücünün yerleşimi ele alınmamıştır

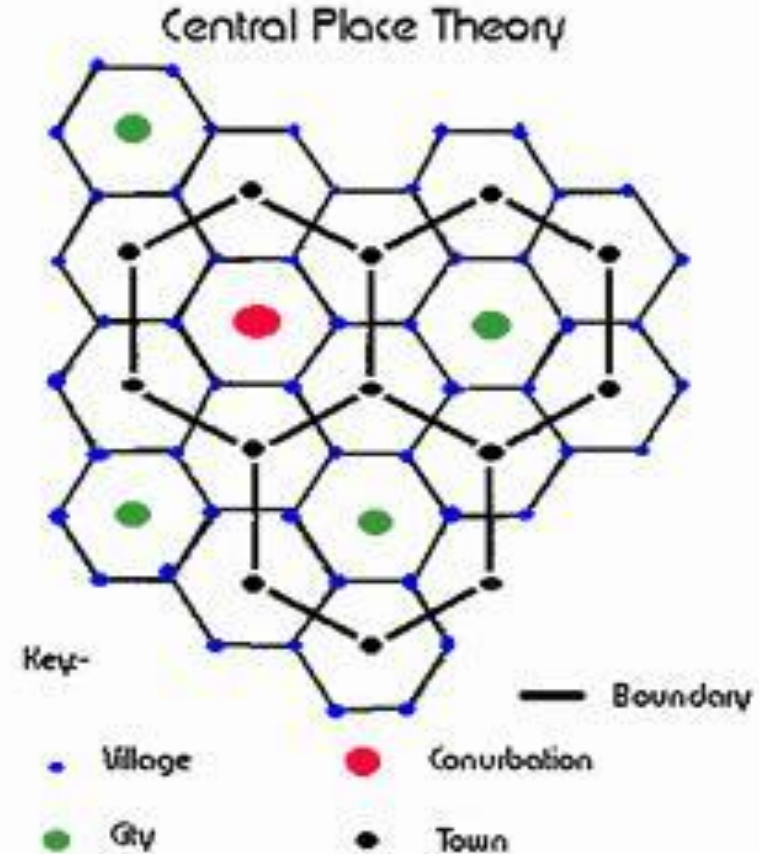
Merkezi Yerler Teorisi(Christaller Modeli)

- Christaller, sanayi yerleşimini hariç tutarak; Merkezilik Eşik ve yayılma sahası kavramlarına dayanan altıgen piyasa alanlarından oluşan idealize bir sistem geliştirmiştir.

Merkezi Yerler Teorisi(Christaller Modeli)

- 2825 yerleşmeyi inceleyen Christaller yerleşmelerin merkezinde yer alan fonksiyonları, merkez etkisinde kalan alanları ve yerleşmeler arası ilişkileri inceleyerek Güney Almanya'da 7 kademeli bir yapı olduğunu gözlemlemiştir.

Merkezi Yerler Teorisi(Christaller Modeli)

- Christaller, kasabadan ülke merkezine kadar 7 kademe oluşan bu yapıda aynı kademe merkezlerin etkisindeki nüfusların birbirine yakın, sahip oldukları fonksiyonların ise birbirlerine paralel oldukları gözlemiştir. Yapılan bu gözlemler sonucu Christaller merkezi yerler teorisini oluşturmuştur.
- Bu teorinin temeli, diğer alanlarda bulunmayan ürün ve hizmetlerin merkezlerde bulunması ve bu merkezlerden temin edilmesidir. Bu nedenle tüketiciler ihtiyaçları doğrultusunda merkeze giderler, bu durum merkezin yerleşmede bir etki alanı oluşturmasına sebep olmuştur.
- Merkezler ise sahip oldukları farklı fonksiyonlar kapsamında kademelenmektedir. Üst kademe merkezler, alt kademe merkezlerin sunduğu hizmetlerin tamamı ve bunun dışında da farklı hizmetler sunmaktadır, bu kapsamda alt kademe merkezler, üst kademe merkezlerin etki alanında kalmaktadır (Hottel, 1983).

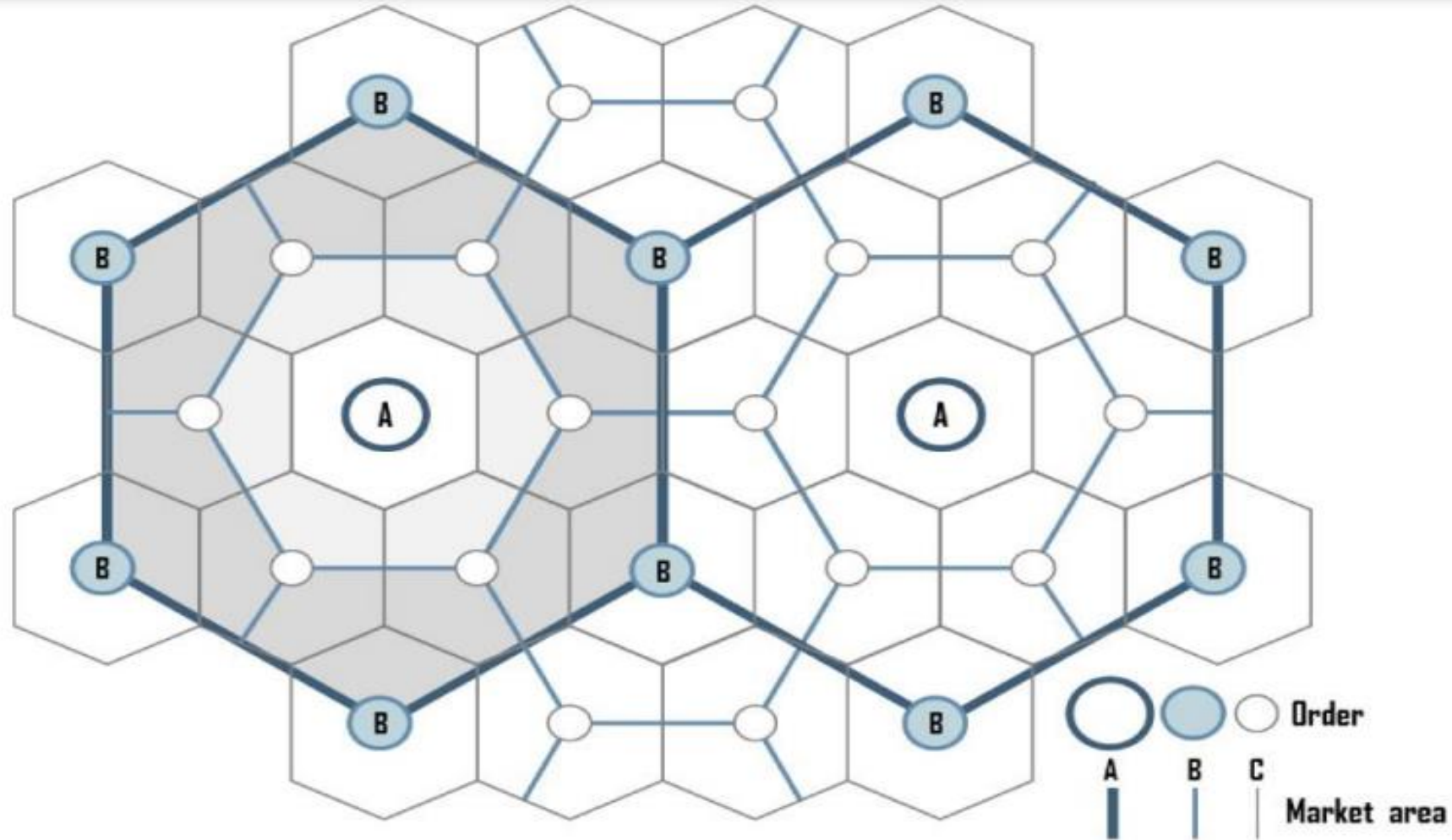
Merkezi Yerler Teorisi(Christaller Modeli)

- Merkezlerin etki alanlarını inceleyerek Christaller 3 temel sunumundan bahsetmektedir buna K KURALI denir. Alışveriş, ulaşım ve yönetim olarak belirlenen bu hizmet sunumlarına bağlı olarak merkezin etki alanı belirlenmektedir. Bir merkez alışveriş kuralına göre kendi yer aldığı yerleşmenin hem alan hem de nüfus olarak 3 katına, ulaşımına göre 4 katına ve yönetim olarak 7 katına hizmet etmektedir.
- Merkezin etki alanının belirlenmesinde ise Christaller tüketici davranışlarının belirleyici olduğunu söylemiştir. Tüketici ekonomik birey davranışı ile maliyeti gözetir, aynı kademe iki merkezden kendisine yakın olanı tercih eder ve bu şekilde merkezin etki alanı/ kent sınırı belirlenir. Etki alanının belirlenmesinde merkezde yer alan firmanın/ firmaların etkin olmaması bu teoriden önemli bir çıkarımdır.

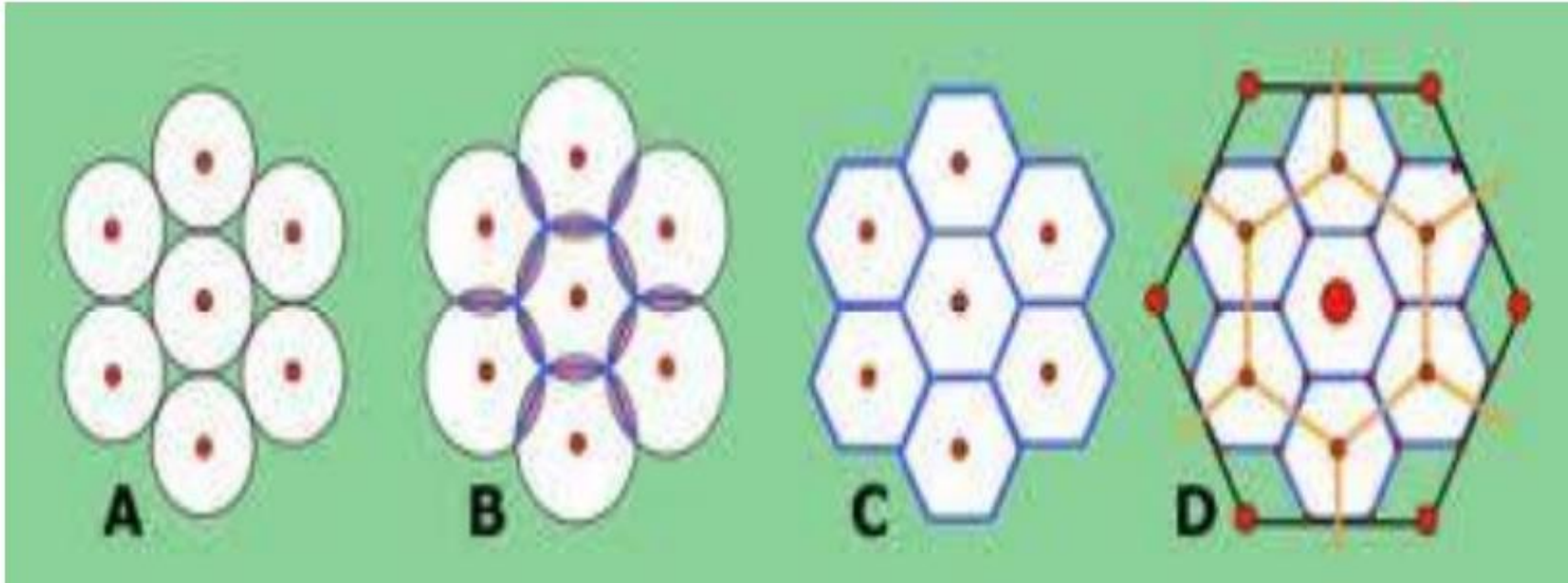
Merkezi Yerler Teorisi(Christaller Modeli)

- L6sch, Chirstaller teorisine eleştirel bir bakış açısı ile oluşturduğu kademelenme çalışmasını 1940 yılında yayınlamıştır.
- ELEŐTİRDİėİ KONULAR:
- 1- Christaller modelinin çok keskin sınırlara sahip olması.
- 2- Mikro ekonomik(firma) etkilerin modelde yer almaması.
- 3- Merkez etkisinde bulunan alanın tespitine y6nelik ortaya konulan 3K (alışveriş, ulaşım, y6netim)değerinin yetersiz olması. eleştiriler bu çalışmanın temelini oluşturmaktadır

Lösch'e göre her hizmetin/ürünün farklı etki alanları vardır, bu nedenle 150 farklı K değeri belirlemiştir. Tüm yerleşmeleri etkisi altında bulunduran merkez (metropol) bu 150 farklı K değerinin tamamına sahipken en alt yerleşme tek bir K değerine sahiptir. Yerleşme merkezleri sahip oldukları K değerine göre kademelenmektedir.

Çok sayıda üretici dairesel bir piyasa alanı içinde benzer şekilde faaliyet gösterdiğinden, potansiyel piyasalardaki talebe hizmet vermek için rekabet artar ve bu bazı durumlarda dairelerin üst üste çakışmasına, bazen ise bazı alanlara satış yapılamamasına neden olur. Rekabetin daha fazla üreticiyi alana çekmesi zamanla, her bir üreticinin piyasa alanının daralmasına yol açar. Başlangıçtaki dairesel piyasa, en sonunda altıgen şekilli bir piyasaya dönüşür. Bu altıgen şeklindeki piyasaların merkezinde üreticiler yer alır.

LÖSCH, CHRISTALLER'DEN FARKLI OLARAK;

- Yerleşme organizasyonun belirlenmesinde kullanıcının temel alınması fikri yerine Lösch firma arzı ile tüketici taleplerinin birlikte mekânsal organizasyonu oluşturduklarını belirtmektedir.
- Olarak firma üzerinden de yerleşme/kent sınırını incelemiştir.

BENZER OLARAK;

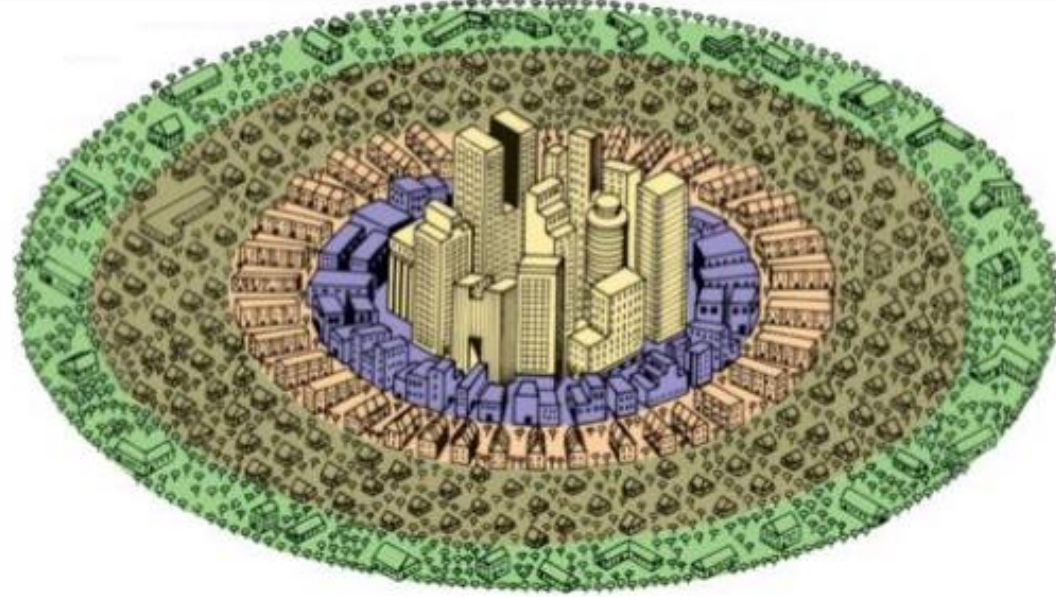
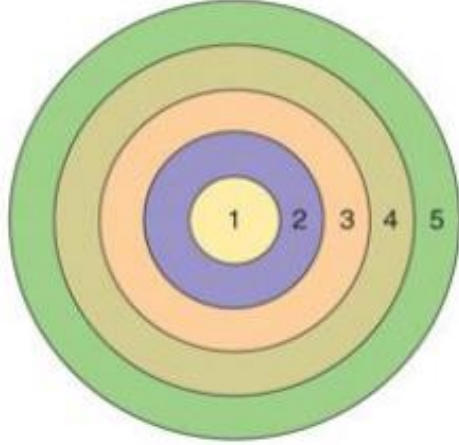
- Aynı hizmeti sunan merkezlerden kendisine en yakını tercih eder ve bu şekilde kendisi için merkeze uygun uzaklıkta yer alır.
- Statik bir yapıya sahiptir.(Yerleşme organizasyonunda birey ve firma etkilerini açıklayan Lösch teorisi yeni bir merkezin oluşması konusuna değinmemiştir.)

Şehir İçi Arazi Kullanım Kalıpları

Kentsel alan kullanımına paralel olarak çeşitli kentsel yapı modelleri geliştirilmiştir. Bu modeller kentin sosyal coğrafyasını da anlamamıza yardımcı olur.

- 1) Ortak merkezli kuşaklar (Concentric zone)
- 2) Sektör modeli (Sector)
- 3) Çok merkezli model (Multiple-nuclei)
- 4) Çevresel model (Peripheral)

Burgess'in Ortak Merkezli (Konsantrik) Kuşaklar Modeli, 1925

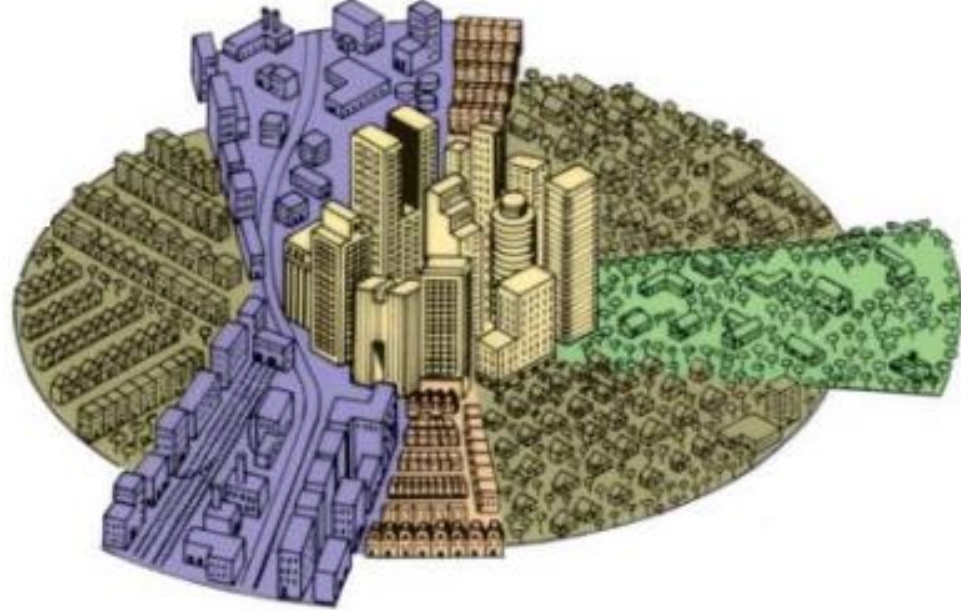
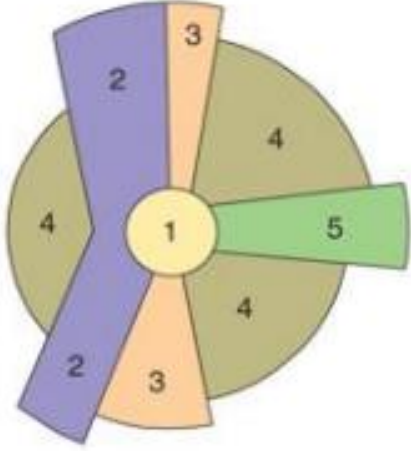

- 1)Merkezi İş Alanı (MİA)
- 2)Geçiş kuşağı (Kötüleşmiş konutlar, fabrikalar, terk edilmiş binalar)
- 3)Çalışan sınıf kuşağı (Tek aileli kiralık apartman daireleri)
- 4)Nitelikli ikametgah kuşağı (Tek aileli, bahçeli-garajlı evler)
- 5)Yöre kent kuşağı

Burgess'in Ortak Merkezli (Konsantrik) Kuşaklar Modeli, 1925

- Kentsel kullanım iç içe geçmiş ve farklı kullanımları temsil eden halkalardan oluşur.
- 20.yüzyıl başındaki sanayi kentlerinin sosyal düzeninin önemli unsurlarını ortaya koyar.
- Kent merkezinde MİA bulunur ve onu bir geçiş kuşağı çevreler ki burada fabrikalar, fiziksel olarak yıpranmış evler ve terk edilmiş binalar yer alır.
- Kentin yıpranmış eski konut bölgesinde genelde bekar erkekler, marjinal gruplar ve azınlıklardan oluşan MİA çalışanları oturur.
- Tek aileli, kiralık apartman dairelerini içeren çalışan sınıf kuşağı, daha nitelikli bahçeli, garajlı evlerden oluşan ikametgah kuşağıyla kuşatılır.
- Kentin dış kesimleri, her gün kente gidiş-geliş yapan ve çoğunlukla ailelerin oturduğu yöre kent alanlarıdır.

Homer Hoyt'un Sektör Modeli, 1939

- 1)Merkezi İş Alanı (MİA)
- 2)Taşımacılık ve sanayi sektörü
- 3)Alt gelir grubu konut alanı
- 4)Orta gelir grubu konut alanı
- 5)Üst gelir grubu konut alanı

Homer Hoyt'un Sektör Modeli, 1939

- Kentin nasıl büyüdüğüne ilişkin gözlemlere dayanır.
- Kent mekânı, sektörler şeklinde kullanılır.
- MİA, kentin en kolay erişilebilen merkezi kısmında yer alır.
- • Farklı gelir grubunda ve sosyal tabakalarda bulunan insanlar, kentin farklı ve zıt bölgelerinde (sektörlerinde) oturur.
- • Kentin gelişimi, ulaşım hatlarına bağlı olduğundan yayılma ışınsaldır.
 - Kentin farklı kesimleri arasındaki geçişler, gelir artışına bağlıdır.
- Üst gelir grubu zamanla kentin çevresine doğru yeni ikametgâh alanları arar.
- Bu gelişme, kentsel alan kullanımında süzölmeye (filtrasyona) yol açar.

Süzülme (Filtration)

Modern Çağda Yörekentleşme

Düşük gelirli göçmenler daha önce orta gelir grubu tarafından sahip olunan konutlara taşınır.

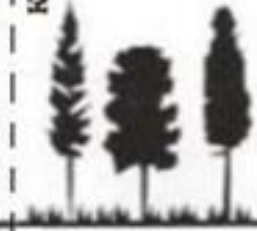
Bazı gelir grupları kademeli olarak konutlarını bir üst ölçeğe yükseltirler.

Kentsel boşalma /
Kentten uzaklaşma

Süzülme

Yörekentleşme

Kentsel alan kenarı

MİA

KENTİÇİ

DIŞ YÖREKENTLER

YEŞİL
KUŞAK

KIRSAL ALAN

Yeniden kentleşme

Soylulaştırma

Yeniden gelişme alanı:
Düşük statülü

Düşük gelir gruplarının oturduğu eskimiş konutlar

Orta gelir grubundakilerin oturduğu daha iyi konutlar

Üst-orta gelir grubundakilerin oturduğu en iyi konutlar

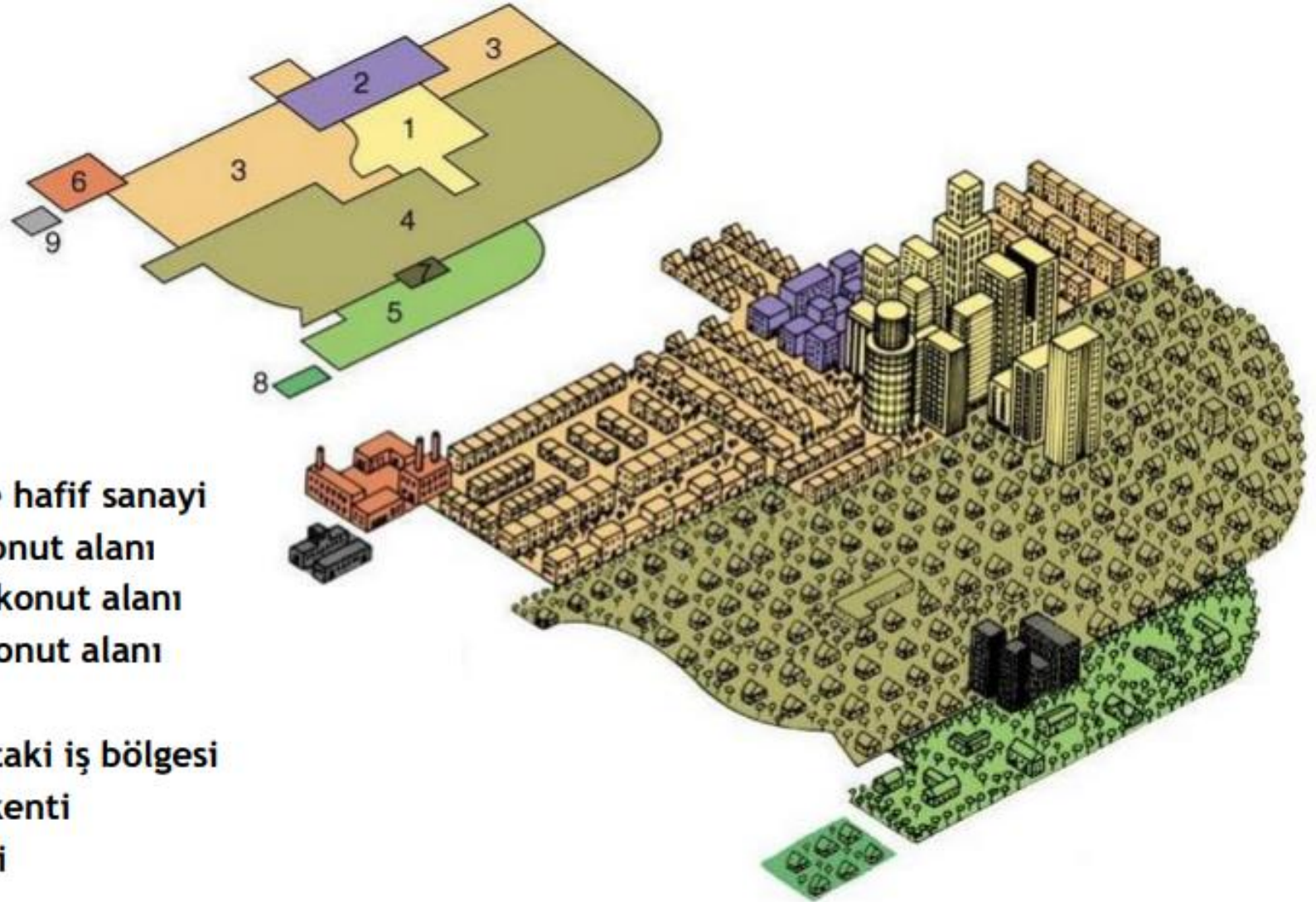
Genişleme: Üst-orta gelir grubundakiler için yeni inşa edilmiş konutlar

Çok sayıda yeni konak ile kırsal köyler

Chauncy Harris ve Edward Ullman'ın Çok Merkezli Kent Modeli, 1945

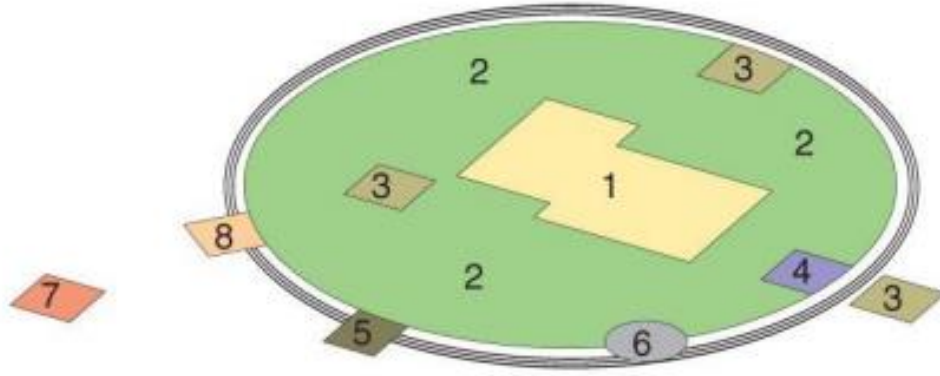
- Teori, tek bir MIA yerine çok sayıda merkezi olan kentsel bir yapıyı savunur.
- Kentler, her biri belirli kullanım bölgesini etkileyen birden çok toplanma noktasından oluşur.
- Çok merkezli modelde düğümler aynı özelliğe sahip olmayabilir

Chauncy Harris ve Edward Ullman'ın Çok Merkezli Kent Modeli, 1945

- 1) MİA
- 2) Toptan ticaret ve hafif sanayi
- 3) Alt gelir grubu konut alanı
- 4) Orta gelir grubu konut alanı
- 5) Üst gelir grubu konut alanı
- 6) Ağır sanayi
- 7) Merkezden uzaktaki iş bölgesi
- 8) İkametgâh yöre kenti
- 9) Sanayi yöre kenti

Chauncey Harris'in Periferal (Çevresel) Modeli

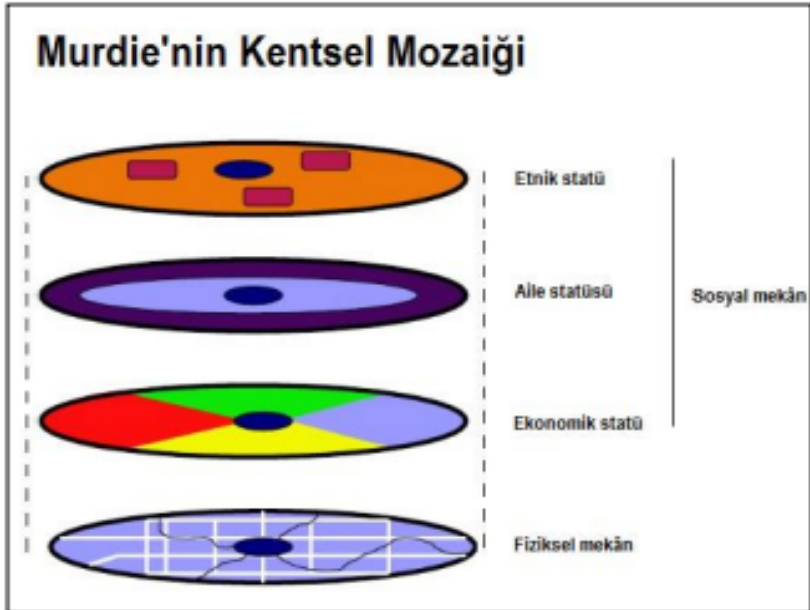
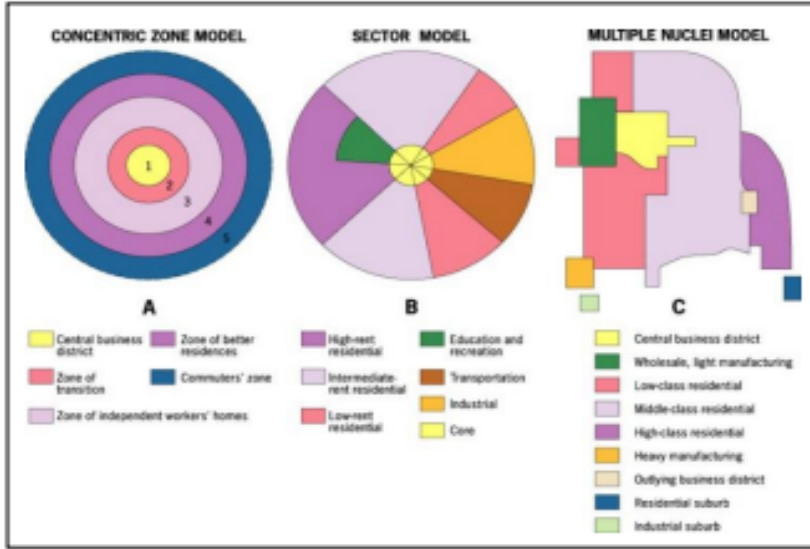

1. Kent merkezi
2. Yöre kent oturma alanı
3. Alış-veriş merkezi
4. Sanayi bölgesi
5. Ofis parkı
6. Hizmet merkezi
7. Havalimanı kompleksi
8. Karma iş ve alış-veriş merkezi

Periferal (Çevresel) Model

- 20nci yüzyılda yaşanan gelişmeler, kent kullanımlarını ve formlarını da etkiledi.
- Ulaşım teknolojilerindeki gelişmelere ve otomobil sahipliğindeki artışa paralel olarak yöre kentleşme eğilimi arttı.
- Yüksek bloklardan oluşan ve MİA'yı da içeren kent merkezi dışında kentsel kullanımın bu alan dışına yayıldığı bir görünüm ortaya çıktı.
- Ailelerin tercih ettiği yöre kent oturma alanlarının niteliği arttı; eğitilmiş, iyi gelirli profesyoneller de onlara katıldı.
- Yöre kentleşme nitelik değiştirerek iş alanlarının da kentin merkezinden uzakta gelişmesini sağladı.

Kentsel Yapı Modelleri: Faktoriyal Ekoloji (Kentsel Mozaik)

- Murdie (1969) üç geleneksel kentsel yapı modelini birbirine bağlamıştır. Böylece kentin sosyo-mekânsal yapısını ortaya koymaya çalışmıştır.
 - Üç mekânsal yapı paterni, katmanlıdır ve sonuçta bir kentsel mozaik ortaya çıkarmaktadır.
- 1. Sosyo-ekonomik statü faktörü:** Yüksek gelirliler kentin belirli bir sektöründe yer almasıyla Hoyt'un betimlediğine benzer bir sektörel patern sergiler.
 - 2. Aile statüsü faktörü:** Genç bekarların ve yaşlıların kentin merkezindeki küçük ev ve apartmanlarda; ailelerin çocuk yetiştirmek için kentin çevresinde oturduğu Burgess'in Konsantrik Kuşaklar Modeli'ni hatırlatır.
 - 3. Etnik-ırksal toplanma faktörü:** Diğer etmenlerle kesişen ve tarihsel toplanmaları yansıtır. Genel hatlarıyla Harris ve Ullman'ın Çok Merkezli Modeline benzediği ileri sürülebilir.

Etnisite

Azınlıkların kentsel mekanda toplanma eğilimleriyle ilişkili fonksiyonlar şunlardır:

- Savunma
- Destek
- Kültürel korunma
- Direnç/eylem
- Etnik ikametgâh ayrışması, bu fonksiyonların grup içi dayanışma ile birleşmesi, sosyo-ekonomik statüye eşlik eden kurumsal ayrımcılık ve yapısal etkilerle birleşmiş baskın grup özelliklerine bağlı olarak farklı biçimde de ifade edilebilir.

Etnisite

- **Savunma fonksiyonları:** Yoğun şekilde toplanılan bir yerin varlığı, belirli bir azınlığın üyelerinin izolasyondan kurtulması ve korunmasızlığının azaltılmasına yardımcı olur.
- Bu fonksiyon, baskın grubun yaygın ve güçlü ayrımcılığı söz konusu olduğunda özellikle önemlidir.
- **Destek fonksiyonları:** Etnik yerleşim adacıkları (anklavlar) yeni göçmenler için kente bir giriş kapısı ve uzun süredir oturanlar için de bir sığınak olarak hizmet verir.
- Azınlığın baskın grubun (ve diğer etnik grupların) düşmanlığından kurtulmasına; güvensizliğinin ve endişelerinin ortadan kaldırılmasına yardım eder. İbadet yerleri gibi etnik kurumların varlığı, pratik ve manevi açıdan önemlidir.
- Etnik grupların çoğu, yerel, enformel yardım ağlarını ve refah organizasyonlarını geliştirebilir

Etnisite

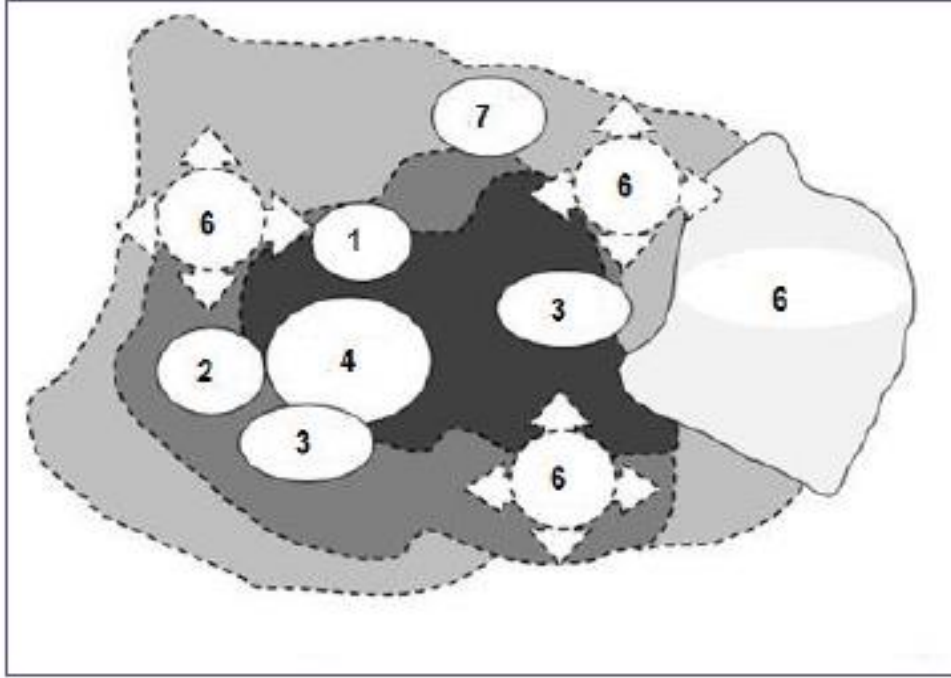
- **Kültürel korunma fonksiyonları:** Etnik oturma yeri ayrışması, farklı bir kültürel mirası korumaya ve geliştirmeye de yardım eder.
- Alansal kümelenme; beslenme usulleri, gıda hazırlığı, örf ve adetlerin sürdürülmesi, ibadetlere katılıma ilişkin dinsel kurallara uyulması ve dinsel törenler yapılması bakımından önemlidir.
- **Direnç/eylem fonksiyonları:** Etnik mahalle, eylem için bir üs olarak kullanılabilir.
- Farklı bir kültürel ortamın kamuflajı ile görünmez olan, sempati ve sindirilmemenin karışımından kaynaklanan bir suskunlukla korunan etnik grupların yoğunlaştığı yerler, isyancı gruplar ve kentsel çeteler için elverişli bir eylem karargâhına dönüşebilir.

Etnisite

- Etnik ayrışma ve toplanmanın üç ana tipi belirlenebilir:
- 1. Koloniler (Küçük yabancı topluluğu)
- 2. Anklavlar (Dışarıya kapalı yerleşim bölgesi)
- 3. Gettolar (Azınlık mahallesi)
- **Koloniler**, bir kentin belirli bir alanında, göçmen etnik grup için kente giriş kapısı olarak hizmet veren yerler sayesinde doğmuştur. Etnik grup üyelerinin kültürel olarak asimile olmalarına ve mekânsal olarak da dağılmalarına engel olan geçici bir olgudur.
- **Anklavlar**, esasında insanların fonksiyonel nedenlerle bir araya gelmeyi uygun bulmasından dolayı, birkaç nesil boyunca var olan etnik toplanma/yoğunlaşma alanlarıdır.
- **Gettolar**, baskın grubun, konut piyasalarının işleyişi sayesinde kurumsallaşmış yaklaşımlarının ve ayrımcılığının kısıtlamaları nedeniyle birkaç nesil boyunca var olan etnik yoğunlaşma alanlarıdır.

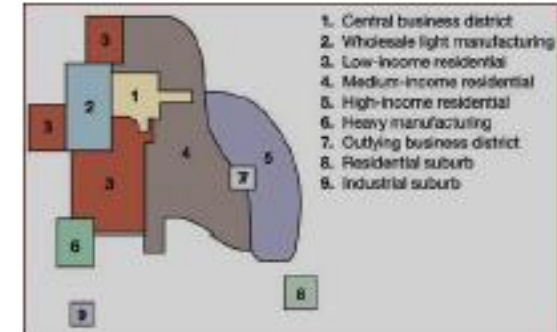
- Günümüzde küreselleşme dinamikleri kentlerin sosyalmekânında etkilemektedir.
- Küreselleşmenin kentlerinde, özellikle metropollerde, şekavramlarlasıklıklar arşılaşılır:
- İkametgah farklılaşması/ayrışması (residential differentiation/ segregation)
- İkili yapıdaki veya bölünmüş kent (dual city or divided city)
- Sosyal kutuplaşma (social polarization)
- Mekânsal kutuplaşma (spatial polarization)
- Soylulaştırma (gentrification)
- Kuşatılmış dışa kapalı yerleşim bölgesi (enclave)
- Getto (ghetto)
- Uç kent/kenar kent (kent dışındaki yapılaşmış alanlar) (edge city)

Küreselleşmenin Kenti

- 1) Gettolar
- 2) Çöküntü alanları
- 3) Yeni kentsel mekânlar
- 4) Klonlanmış mekânlar
- 5) Soylulaştırılmış alanlar
- 6) Yeniden canlandırılan alanlar
- 7) Korunaklı adacıklar

Sanayileşmenin Kenti

Gettolar, kültürel, sosyal ve ekonomik dayanışmadan gelen güçlerin kaybettiği, zorunlu ekonomik koşulların bir arada tuttuğu insanları bir arada toplar.

- Toplum dışlanmış gettolar, tüm formal ve informal ilişkilerinin, iş ve tüketim piyasalarını içinde kalmış yarı kent sınıflar, toplumun yaşantısından kopmuş ve içine kapalı bir yaşam evreni oluşturmuştur.

- Yoksulluğu içinde yaşayan yüksek oranlı etnik azınlıklar, kadın ve çocuklar, evsizler, kalabalık odalarda kalan bekârlar, sokak satıcıları ve dilenciler, yarı kent sınıflarının belirtisidir.

Yeni Kentsel Mekanlar

- Gökdelenler, büyük iş merkezleri gibi kapitalist ilişkilerin yoğunlaştığı yeni kentsel mekânlar, kentin birçok yerinin toplumsal işlevini yitirmesine, endüstrisizleşmesine, desantralizasyona ve işsizliğe neden olmaktadır.

- Kentler bu mekânlar sayesinde dünyanın başka bir köşesindeki kent parçaları ile aynılaşmaktadır.
- **Örnek: Levent ve Ataşehir (İstanbul)**

Kentsel öküntü Mekanları

- Kentlerin merkezlerindeki yapıların eskimesi ve bazı kentsel fonksiyonların merkezden kaçışı, sermaye yatırımlarının kentnin başka yerlerine veya başka kentlere yönelişiyle çöküntü alanları ortaya çıkmıştır.
- **Örnek: Balat ve Tarlabası, İstanbul**

Klonlanmış Mekanlar

- Post-modernizmin mimarideki yansıması kes-yapıştır mantığı, artık kentleri şekillendirmektedir. Alış-veriş merkezleri, temalı parklar, ulaşım projeleri bu türden mekanlara örnek oluşturmaktadır.
- AVM'ler “her yerde olma duygusu” veren klonlanmış mekânlar haline almıştır. Sadece iç kısımları değil, bir bütün olarak bu mekânlar, bize nerede olduğumuzu unutturacak kadar birbirine benzemektedir.
- AVM'lerin yaygınlaşması kent merkezindeki çarşının güç kaybetmesine yol açmaktadır.
- Küreselleşmenin etkilerinin gözlendiği kentler, gittikçe birbirlerine benzerken; aralarındaki farklar sadece geçmişlerinden kaynaklanmaktadır.

Klonlanmış Mekanlar

- Eğlence sektörü, küreselleşmeyle birlikte modern dünyanın verimlilik ve kar elde etmede en etkili sektörlerinden biri haline gelmiştir.
- Bu bağlamda temalı parklar, günümüz kentlerinde tüketim mekanları olarak yaygınlaşmaktadır.